

svašta se svira, a piše još i gore

rock kritičarima ne prigovaraju samo muzičari već i dražen vrdoljak

Dobrodošli u novu »Poletovu« seriju o glupostima jugoslaven-ske rock-kritike. U toku slije-dećih nekoliko nastavaka nasto-jat ću upozoriti na osobito simptomatične pojave kritičar-ske nesuvislosti u tom (na sre-ću!) još uvijek mladom žurnali-stičkom rodu, koji se posljed-njih godina počinje javljati kao prirodna popratna pojava popu-larnosti rock-glazbe u našim krajevima.

Smatram da sam se, kao autor serije, dobro pripremio. Redo-vito čitam novine: »Studio«, »Stop«, »Dugu«, »Ven«, »Džu-boks«, »TV Reviju«, »Mladost« (da spomenem samo one u ko-jima se o rocku manje-više redovito piše) i pratim napore svojih kolega. Ako nešto propu-stim, drugi me upozore. Još me nikada nije izdao onaj čudan osjećaj iščekivanja i nestrlje-nja da što prije otvorim pravu stranicu i počnem gutati slova. Eto, kolege iz »Džuboksa« redovito mi, još od prvog broja, šalju svoj list besplatno, na adresu Radio-Zagreba, ali ne mogu izdržati put do Jurišićeve br. 4, a da »Džuboks« ne kupim na kiosku. Zatim besplatni pri-mjerak, koji me čeka na stolu u Radiju, za pola cijene prodam Glavanu. Isplati se njemu, is-plati se meni, isplati se i »Džu-boksu«!

Ranije, kada još nije bilo tako mnogo pop i rock pisaca, njiho-ve su me nebuloznosti — razum-ljivo — snažnije uzbuđivale. Na primjer, kada bih, listajući novine, primijetio potpis A. T. Nardića, zadovoljno bih ciknuo, poskočio, pospremio novine, skoknuo u obližnji buffet, naru-čio kavu, zapalio i, naslađujući se poput putena starca dok pre-listava porniče, polako upijao

proizvode domaći rockeri. Stoga sam se u jednom trenutku na-šao u dilemi: kada povrijeđeni glazbenici napadaju kritiku, treba li principijelno braniti vlastitu profesiju ili, pak, uva-žiti primjedbe poniženih muzi-kanata. Još prije tri godine, ka-da me jedan ozlojeđeni sklada-telj pokušao šupiti, smatrao sam da su se gangsterske me-tode uvukle i u šou-biznis. Da-nas više nisam siguran... sve češće se susrećem s napisima koji su do te mjere blesavo sro-čeni da bih čak shvatio glazbe-nika koji svog kritičara ima na-mjeru propustiti kroz šake. Da-

da li bi od ovih ljudi kupili polovni šešir

kako, u slučaju ako je glazbe-nik, osim sirovom snagom, bla-goslovljen još i određenom ko-ličinom glazbenog talenta.

Da se ne bi pomislilo kako imam neke lične razloge za opanjkavanje onih koji će u sli-jedećim nastavcima doći na red uznastojat ću odabrati tek naj-indikativnije primjere iz njiho-vih članaša. Jedini povod lične prirode da se upustim u ovu škakljivu zadaću je taj, što i sam već šest-sedam godina kon-

listava porniće, polako upijao Tončijeva mudroslovlja. I upravo kada sam počeo osjećati stanovito zasićenje od Nardićevih pisanije, stala su se, u sve većem broju, javljati nova i neočekivana uzbuđenja.

Šalu na stranu, ali moram priznati da mi je unatrag posljednje dvije godine, otprilike, mnogo neugodnije čitati ono što pišu moje kolege nego slušati ono što

...je taj, što i
sam već šest-sedam godina kon-
tinuirano pišem o popularnoj
glazbi, pa mi nije svejedno hoće
li promatrači sa strane moj vla-
stiti posao identificirati s cve-
bama koje imam namjeru pred-
staviti cijenjenom čitateljstvu.
Zato i ovom prilikom (kao i u
svim ranijim slučajevima) sam
odgovaram za ono što napišem.

● dražen vrdoljak

POLET

12

zagreb, 14. 1. 1977. ★ broj

kantautor u literarnoj ispravje

ispovjedlaonici

U svom prvom sastavku na temu Arseno Dedića («Omladinski tjednik», lipanj 1971.), kada sam se konačno našao u prilici da dugogodišnje simpatije spram njegova rada uobličim od emocionalnosti poklonika do trezvenosti novinara-kritičara, nastojao sam upozoriti (prilično nezgrapno!) na površnost i uniformiranost reakcija koje Dedić izaziva među publikom i kritikom. »Dedić postaje blistava margina estrade, intelektualni kapric koji ona sebi može priuštiti i istodobno steći alibi od moguće kritike« — ustvrdio je svojedobno V. Tenžera. Očito, na vagi naše estrade Dedićeva se intelektualna zrelost nikako nije mogla dovesti u ravnovjesje s prevladavajućim diktatom biznisa; protiv tone ocvalog šlagerskog kupusa i onih nekoliko dekagrama besplodnih sjemenki mudrosti pride, kilogram odnjegovanih plodova Dedićeve pameti doista nije imao nikakvih šansi. Prema tome, mogućnost da sâm Dedić iskupi grijehe ostatka konkurencije u očima kritike, ostaje tek na razini pretpostavke. Ali Tenžerin se stav daje parafrazirati: kao »blistava margina estrade« i njen »intelektualni kapric«, Dedić je stekao neku vrstu alibija za sebe samoga, umjesto da se na njegov račun vade drugi.

dedić i kritika

Uočavajući u Dedićevu slučaju pomanjkanje kritičkog stava sa strane publike i novinstva, ne pomišljam, dakako, na doslovno kritiziranje njegova rada, kako to priželjkuju »maheri estrade koji ga uzimaju kao strano tijelo« i koji »ne trebaju ličnosti nego fabrikate«, da se poslužim Tenžerinim riječima. Na ime, vjerojatno iritirani kursom koji Dedić uspijeva održati ploveći našim estradnim jezerom suza, ti maheri plediraju za tobožnju ravnopravnost svog i njegovog djela pred cijevima kritičarskih oružja. Kao, zašto bi Dedić uživao imunitet dok nas opanjkavaju gdje stignu; zašto se njegove pogreške prešućuju, a naše pribijaju na stup srama?

Točno je da se petnaestogodišnji Dedićev kantautor-ski opus gotovo i nije uspio upoznati s hladnim i ravnodušnim okom kritike, kojemu inače ne trebaju naočale da uoči i kazni svaki krivi korak estradnog stada. Dok je dedićevska publika ukazivala gotovo idolatrijsko povjerenje, smatrajući da svaku njegovu pjesmu doživljava jednako sugestivno, ambiciozniji su ogledi o Dediću obično pokušavali objasniti čudo kojim je jedan pjesnik po vokaciji dospio na pozornicu, alergičnu na intelektualne izazove, i na njoj čak uspio oblikovati svoj prirodni umjetnički milje. A s obzirom da su standardni naši festivalski izvjestitelji jedva izlazili na kraj s problemom iole pismenijeg prikaza o rezultatima glasanja publike, nije čudo što je Dedić, kao atraktivna tema, ponajviše zainteresirao kritičare s ambicijama kulturologa, intelektualce kojima je mitologija svakidašnjice (pa stoga i zabavna glazba) poslužila poput ugodna i izazovna bijega od presudnijih tema književnosti, poezije i uopće »ozbiljne« umjetnosti. Na Dediću su se tako okušali Mandić, Tenžera, Tirnanić, Kapor, Vitezović... Razmatrajući ga prvenstveno kao neku vrstu prijestupnika ili diverzanta standardne estradne šminke, kamuflirana u »pregovarača između Poezije i Mase« oni su smisao Dedićeve pojave znali objasniti na mnogo širem planu naše kulturne klime nego je to uspijevalo klišeiziranim konstatacijama o »jedinstvu glazbe i teksta« u dedićevskom stvaralaštvu. Ali, koliko su takvi naponi, neopterećeni suženošću specijalističkog rakursa, dobro oslikali Dedića kao činjenicu naše svakidašnjice i kulture istodobno, toliko su i zaobilazili kritičko nijansiranje njegove kantautorske prakse. Nema sumnje da je Dedić uvažavao ozbiljnost kojom su mu se obraćali, ali je isto tako osjećao nedostatak možda prizemljenijeg, ali konstruktivnijeg kritičkog tretmana prvenstveno s aspekta svog svakidašnjeg, običnog estradnog zanata. Pronalazeći sve nove kutke našeg duhovnog prostranstva u kojima Dedićeva pjesma ima smisla, ozbiljni su kritičari malo brinuli za procese u sjeni uvriježene predodžbe o pjesniku-pjevaču; a njemu su ti procesi, poput prihvaćanja novih tematskih cjelina, pomicanja od uobičajenih šifri izražavanja, pa sve do muke oko pronalaženja zajedničkog jezika s profesijom od koje (i u kojoj) živi, bili od presudna

na, pokušavajući u uobičajenim slučajevima, pa
sve do muke oko pronalazaženja zajedničkog jezika s
profesijom od koje (i u kojoj) živi, bili od presudna
značaja. S druge, pak, strane, nalazila se gomila kro-
ničara koji su mu aplaudirali kurtoazno i rutinski, iz

poštovanja prema dokazanoj vrijednosti, također ne obraćajući pažnju na Dedićevu stvaralačku realnost. Traži se sredina.

Znači li to da bi se prirodan i izbalansiran odnos spram Dedićeva rada postigao na taj način što bismo ga, kako rekoš, jednostavno postavili pred isti zid s festivalima, hitmejerima, vedetama, debitantima, šansonjerima, rockerima, cmizdrekima, uopće sa svim dioničarima naše estrade — delikatno je pitanje. O-sobno smatram da to nije pravi način, makar sam se

**dedićevi kiksevi ne mogu imati
istu apsolutnu težinu pogreške
jednog, ionako kompromitiranog
trgovca notama koji je odavno
prodao dušu đavlu**

uvijek pri pokušaju formuliranja svoga stava o pojedinim aspektima Dedićevih aktivnosti nalazio pred dilemom.

usponi, odmarališta i silasci

Ne uočiti da Dedić, kao živi stvor, ima svojih uspona, odmarališta i silazaka, značilo bi obraćati mu se zaslijepljen, zatvorenim očima. Ali opet, kada čovjek malo pažljivije osluhne što se sve oko njega pjeva, Dedić mu se, dovraga, još uvijek pričinjava takvom rijetkošću da ne može a da mu se ne obrati sa stanovitim obzirima. Dedićeva iznimnost obavezuje kritiku koja je svjesna da od pouzdanog mosta između ogromnog, o škrtog kopna naše potrošne pjesme i kultiviranog otočića kantautorske nezavisnosti naprosto ne postoje ni obrisi. Istina, pojedini su mlađi moreplovci u posljednje vrijeme pokušali na splavi-ma vlastite izrade stići nadomak tog usamljenog atola, boreći se protiv nepovoljnih struja i sustavno savlađujući vještinu plovljenja; jedan mu je (M. Breclj), iako iz kraja koji ima neusporedivo više alpinista nego pomoraca, uspio čak ući duboko u teritorijalne vode. Ipak, na permanentne i sigurne veze trebat će još čekati.

Sve skupa to još uvijek ne znači da bi na Dedića, kao na osobito rijetku zvijerku u fauni naše estriadne džungle, trebalo primijeniti neku vrstu potpunog kritičarskog lovostaja. Tek, valja napomenuti da Dedićevi kiksevi ne mogu imati istu apsolutnu težinu pogreške jednog, ionako kompromitiranog trgovca notama koji je odavno prodao dušu đavlu, kao što se ni sporadični vrhunci nekog šlagerskog rutinera kojemu se, eto, posrećilo, ne mogu mjeriti s brojem Dedićevih pogodaka. No, tek bismo usporedbom prosjeka dobili indikativan pokazatelj odnosa snaga, dakako, ako nam je on uopće i potreban s obzirom da se radi o suštinskim razlikama. Zato mislim da se Dedićeva ranjivost ne može izjednačiti s uobičajenim osjetljivim mjestima domaće zabavne glazbe.

s ličnosti na djelo

Imajući na umu ove pripomene, prelazim sada gore, u krošnju »Porodičnog stabla«, nove Dedićeve LP-ploče, da vidim što ona skriva.

Više od bilo kojega među prethodnim Dedićevim albumima (»Čovjek kao ja«, 1969., »Arsen II«, 1971., »Homo Volans«, 1973., »Vraćam se«, 1975., »Otisak autora«, 1976.), »Porodično stablo« daje povoda za registriranje i objašnjenje njegovih autorskih rezultata s onu stranu uopćenih i umnogome već istraženih parametara dedićevske manire; umjesto još jednog opisa Dedićevih generalija, evo sada pregršta pjesama koje same traže opis. Ukratko, »Porodično stablo« nas nutka da s ličnosti konačno pređemo na djelo. Logično, jer te su pjesme nastale u pozadini

familijarne dedičevske fasade, prijeteći da je donekle čak i izmijene. One su proizvod svjesnih napora, traženja i želja za promjenom, a ne još jedan obrok sazreloga voća iz Dedićeva šansonjerskog vrta, koji nam dolazi na stol s preporukom dobre berbe.

Dedić nam je već i na »Homo Volansu« pokušao dati do znanja kako se ubuduće — dobrono zaokruživši svoj romantičarski ciklus ljubavnih balada i uvrstivši ironiju / satiru u stalni repertoar svojih nezaobilaznih izražajnih pomagala — namjerava usmjeriti prema novim stilskih obzorima. No, tada su to bili u doslovnom smislu eksperimenti kojima je autor pokušao ispitati koliko se, zapravo, može i smije proširiti iz svoje kućice raspoznatljivih boja. Dedić je, dakako, prvenstveno zanimalo istraživanje novoga na planu njegove (pjevane) poezije (kao u »Mirnom podstanaru«), iako je, očito, želio da kompozicija zvuka ne zaostane mnogo za lokomotivom stiha.

autorove brige

Na »Porodičnom stablu« Dedićeve mijene ne možemo više nazvati eksperimentom. Toliko ih je (i na

svakom koraku) da se doimaju poput sasvim nove stvaralačke petoljetke. Nakon prethodne tri, zaposlene istraživanjem duše, ova četvrta ima zadatak da afirmira sudbonosnija pitanja Dedićeva autorskog i privatnog integriteta. Tko sam, što radim i u kakvom vremenu — eto predložaka o kojima će Dedić sada najintenzivnije razmišljati, tako barem sugerira putokaz »Porodičnog stabla«. Ili, supstituirano naslovima pjesama (i baš ovim redosljedom): »Porodično stablo«, »Vuk u janjećoj koži«, »Moj zanat«, »Što je pjesma meni«, »Vrijeme ironije«, »Balada o parkingu«, da bi na koncu naprosto izjavio »Nisam više onaj stari«.

Iako bi možda bilo bolje da jesti

Kao prvo, znam da se Dedić nije preko noći obratio s romantičarskih ispovijedi na razboritost tumačenja svoje suštine, i da su ga pitanja »Porodičnog stabla«, prirodno, integrirala kao popratna pojava njegova stvaralačka kontinuiteta. Ali, ovdje je nagomilao toliko sudbonosnih pitanja i odgovora, da nisam siguran hoće li mu išta ostati u rezervi za kasnije. Prenapregnuto osobnim autorovim brigama, »Porodično stablo« postaje poprilično nekomunikativan album, čovjeku zanimljiv u onoj mjeri, u kojoj i sâm razmišlja kao vlastiti psihoanalitičar. Ne znam kako je

s vama, ali meni, bogme, u toku dana ne ostaje isuviše slobodnog vremena za kopkanje po egzistencijalnoj livadi, a kada to pokušam obično me prefekne san. Stvar je u tome da nas ritam svakodnevnih senzacija udaljuje i vraća presudnim pitanjima u možda ne sasvim neobaveznom, ali zacijelo ne u tako grčevitom tempu koji dominira »Porodičnim stablom«. Dakle, njegov problem nisu Dedićeve opsesije same po sebi, već nedostatak mjere i balansa kojima se one iskazuju.

duh literature i duh kantautorstva

S time je u najužoj vezi i pitanje Dedićeva poetskog izričaja. Vidite, u njegovim ljubavnim pjesmama poetski talent, sprema i zanatska besprijekornost odlično nadopunjuju nepatvorenu emocionalnost, rezultirajući sugestivnošću, za razliku od standardne šlagerke rijeke suza. Pjesnički dar na najbolji način skreće Dedićevu romantiku s frekventiranog kolosijeka banalnosti na (većini nedostižan) kolosijek ljubavne mudrosti i uvjerljivosti. Smjesa emocionalnog naboja i pjesničke vještine, koja je u našem šlageru sastavljena pretežno od surogata, a u šansoni joj nedostaje autorskog kvasca, proizvodi se u Dedićevim laboratorijama za »pitanja srca i duše« u idealnim

dedićeva poezija, zasadena u
tlo Velikih Istina, izbacuje
plodove literarnosti, koji su
za pristupačnost kantautorske
pjesme više masnoća
nego vitamin

omjerima. Eto dobra primjera i na »Porodičnom stablu«, u skladbi »Moj stari i ja«, koju po svim osobinama možemo ubrojiti u rasne Dedićeve pjesme.

Međutim, kada se Dedićeva poetičnost veže uz tematske cjeline kakvima je ispunjen najnoviji album, onda njen efekt postaje sasvim drugačiji, literaran s negativnim predznakom u kontekstu dojmivosti autorske pjesme. Da piše pseudopoeziju, Dedić bi na »Porodičnom stablu«, dakako, izgledao kao šansonjersko izdanje Dade Topića. No, njegova poezija, ma koliko pouzdana da izdrži provjere književno-kritičarskih sumnjičavaca, zasadena u tlo Velikih Istina, izbacuje plodove literarnosti koji su za pristupačnost kantautorske pjesme više masnoća nego vitamin. Ozbiljan pjesnik i ličan ispovjednik nadglasao je na »Porodičnom stablu« ležernost »praktičnog dnevničarskog filozofa« (kako Dedić definira pravog autora-pjevača), oduzeo mu je komponentu »dnevničarskog« i na taj način, po mom sudu, učinio medvdjeđu uslugu komunikativnosti svoga izraza. Možda bi, zapravo, bilo ispravnije ustvrditi da je Dedić na »Porodičnom stablu« ostao bliži duhu literature nego kantautorskog pjesništva. Izgleda da se poremotila

kantautorskog pjesništva. Izgleda da se poremetila ona ravnoteža između Dedićeve pjesničke vokacije i zakonitosti pozornice, koja ga je u dosadašnjem stvaralaštvu dosta rijetko izdala.

šansonjer i rokeri

Stoga se nikako ne bih mogao složiti s Dedićevim stavom da je »suština njegova gledanja na stvari, na život, rockerska«. Rock ne podrazumijeva uvijek isključivo autorsku predanost i nedvosmislenost, jer bismo (da je tome tako) i Brassensa ili Brela mogli uvaliti među rockere, a oni to nisu ni usprkos svojedobnom

**dedić nije rocker: šansona
i rock mogu se u najboljem
slučaju pobratimiti, ali ne
vjerujemo u njihovo
krvno srodstvo**

Bowievom zanimanju za Brelove skladbe. Konstante autorskog izražavanja mogu u najboljem slučaju pobratimiti šansonu i rock, ali ne vjerujem u njihovo krvno srodstvo. Duh rocka i duh šansone svaki su za sebe autentičan medij iskazivanja autorskih opredjeljenja; Dedićev »feeling« na »Porodičnom stablu« sasvim je drugačija porijekla od »dugmaškog« ili »buldožerskog«; to što Bregović uglazbljuje jednu Dedićevu pjesmu, ili što Dedić poziva upravo Brece-lja kao gosta na recitalu u »Jazavcu«, ili što Bončina izražava želju da makar jednom u životu snimi neku Dedićevu skladbu — sve su to dokazi da šansonjer i rockeri ne žive u netrpeljivosti, ali se — u krajnjoj liniji — međusobno nikako ne mogu identificirati. Dapače, upravo bih kao međaše dva autorska ekstrema, eminentno šansonjerskog i eminentno rockerskog, u našim prilikama postavio »Porodično stablo« i »Pljuni istini u oči«.

Pozvavši Kornelija Kovača za aranžera, sumnjam da je Dedić imao namjeru zaogrnuti svoje stihove i rockerskim zvučnim ruhom, kao što su neki to odmah pomislili, a misle tako još i danas iako je očito da se krajnji rezultat pokazao drugačijim. Dedić je angažirao Kovača ne po »rockerskoj liniji« (da se poslužim Bregovićevom formulacijom), već iz prostog razloga što je »vođu bivše Kornij grupe« smatrao najspremnijim da obavi posao aranžera na jednom delikatnijem LP-pothvatu. Razmišljajući o instrumentaciji »Porodičnog stabla«, mislim da je suradnja Dedić — Kovač bila suvišna. Kovača se ne može optužiti da je učinio nešto osobito loše ili pogrešno, on se jednostavno nije iskazao u mjeri u kojoj bismo to očekivali s obzirom na ambicioznost Dedićeve zamisli oko albuma. Dakle, nema na njemu ni rocka, ni osobitih (ili napadnih) zvučnih inovacija, naprosto prosječno urađen posao instrumentatora. S tim da su pojedine snimke po mom mišljenju, »overproduced«, prenatrpane zvukom, a svima bi skupa nesumnjivo više odgovarao mnogo radikalniji, svježiji aranžerski tretman s racionalnije ili funkcionalnije korištenim instrumentarijem malog ansambla. Jedino što me posebno iritira je način na koji su Dedić i Kovač upotrijebili žensku vokalnu pratnju: ona ne samo da ne pridonosi osuvremenjivanju zvučne slike »Porodičnog stabla« već je na pojedinim mjestima čini izrazito staromodnom, upravo »old fashioned«.

Kada pohvatamo sve konce »Porodičnog stabla«, čini nam se da ovaj album nipošto ne izaziva onoliki entuzijazam, koliki je bio autorov dok ga je zamislio i priredio. On razrješava Dedićeve privatne dileme, ali vrlo teško uspostavlja vezu s izvanjskim svijetom, koji je u ovakvim prilikama inače sklon da podijeli i povjeruje u muku Pjevača.